

РІШЕННЯ

щодо присудження наукового ступеня доктора наук

Спеціалізована вчена рада з присудження наукового ступеня доктора наук Д 41.053.01 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» Міністерства освіти і науки України, м. Одеса, прийняла рішення щодо присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук Фрумкіній Арині Леонівні на підставі прилюдного захисту дисертації «Підготовка майбутніх учителів початкових класів до інтегрованого навчання учнів образотворчої діяльності (малювання) засобами англійської мови» у вигляді рукопису за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти «08» жовтня 2025 року, протокол № 3.

Фрумкіна Арина Леонівна 1988 року народження, громадянка України освіта вища: закінчила у 2010 році Одеський національний університет імені І. І. Мечникова за спеціальністю «Мова та література (німецька та англійська)».

Кандидат філологічних наук з 2015 р. Доцент кафедри іноземних мов Національного університету «Одеська юридична академія» з 2020 р.

У 2025 р. закінчила докторантуру Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України

Працює завідувачем кафедри германських та східних мов і перекладу Міжнародного гуманітарного університету, МОН України, м. Одеса з 2023 р. до теперішнього часу.

Докторська дисертація виконана в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант Мартінова Раїса Юріївна, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України.
Рекомендовано до захисту 25 серпня 2025 року.

Здобувач має 40 наукових праць, із них – 13 статей у фахових виданнях України, 1 монографію; 7 статей у журналах, що індексуються у міжнародній наукометричній базі Web of Science, 2 статті у науково-періодичних виданнях інших держав, 17 – апробаційного характеру.

Офіційні опоненти:

Біда Олена Анатоліївна, доктор педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, професор, Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II, м. Берегово, завідувач кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладами освіти, дала позитивний відгук із зауваженнями:

1. Авторка в своїй роботі представляє змодельований процес іншомовного навчання молодших школярів малюванню, який охоплює п'ять етапів. На нашу думку, логічно було б пояснити, що лягло в основу визначення цих етапів і обґрунтувати назву кожного з них.

2. У дисертаційному дослідженні Ви називаєте два види інтеграції в освітньому процесі: предметна інтеграція і процесуальна інтеграція. Бажано було б пояснити в роботі, в чому різниця між ними, і який вид використовується в дослідженні.

3. У роботі поза увагою дисертантки залишилася дотична до процесуальної інтеграції технологія предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL), яку нажаль у тексті дисертації не було розкрито.

4. Вважаємо, що доцільно було б пояснити, який смисл авторка вкладає у поняття «спонтанні емоціогенні ситуації», і чи не є емоціогенні ситуації тим самим, що мовленнєві ситуації, а якщо ні, то окреслити різницю між ними.

5. В дисертації логічно прописано, що найкращий спосіб представлення будь-якого процесу навчання в динаміці його реалізації є його дидактична модель. Авторкою надано визначення поняття «модель», «дидактична модель», описана специфіка педагогічного моделювання, однак у роботі також фігурує термін «лінгводидактична модель». Вважаємо, що

доцільно було б пояснити, як ці терміни корелюють один з одним у роботі.

6. На нашу думку, виявляється доцільним використання переліку умовних позначень дисертаційного дослідження, котрий сприяв би викладу тексту короткими реченнями та цілісності сприйняття структури явищ, що досліджуються.

Зданевич Лариса Володимирівна, доктор педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, професор кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, завідувач кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик, дала позитивний відгук із зауваженнями:

1. В дисертації чітко прописані методологічні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів до інтегрованого навчання (с. 52-60), лінгводидактичні принципи організації підготовки майбутніх учителів початкових класів до інтегрованої професійної діяльності (с. 100-106), педагогічні умови (с. 111-119). На нашу думку, логічно було б також узагальнено прописати і наукові підходи до підготовки майбутніх учителів початкових класів та їх вплив у контексті започаткованого дослідження, наприклад, розглянути такі підходи, як-от: аксіологічний, культурологічний, компетентнісний, системний.

2. Авторка в своїй роботі дуже слушно проаналізувала дослідження українських учених, які моделювали процес навчання освітніх компонентів молодших школярів, наприклад, інтегроване навчання образотворчого мистецтва і математики, образотворчого мистецтва і природознавства, інформатики і української мови, інформатики і читання, тощо. Схвалюючи здійснений авторкою компаративний аналіз цих робіт, зазначимо, що в контексті проблеми, що досліджується, доцільно було б розширити аналіз за рахунок зарубіжної освітньої практики щодо інтеграційних процесів у початковій освіті.

3. На с. 182-185 авторка описує інтегрований процес навчання фахових дисциплін (процесуальну інтеграцію) за методикою Р. Мартинової, яка також пропонувала інтеграцію професійних (предметних) та іншомовних мовленнєвих умінь та поетапне опрацювання матеріалу, що вивчається. На нашу думку, доцільно було б специфікувати своєрідність інтегрованого навчання в представленій роботі у порівнянні з інтегрованим процесом навчання двом різноплановим освітнім компонентам Р. Мартинової.

4. В роботі логічно представлена модель підготовки майбутніх учителів початкових класів до інтегрованого навчання учнів образотворчої діяльності (малювання) засобами англійської мови. На нашу думку, доцільним було б при організації самостійної роботи з підготовки майбутніх учителів початкових класів до інтегрованого навчання, що є особливо актуальним, враховуючи ситуацію з воєнним станом у нашій країні.

5. З огляду на практичну цінність дисертаційного дослідження, вважаємо за доцільне рекомендувати авторці підготувати та видати за матеріалами дисертаційної роботи навчально-методичний посібник для навчання майбутніх учителів початкових класів образотворчому мистецтву засобами англійської мови.

Ковтун Олена Віталіївна, доктор педагогічних наук зі спеціальностей 13.00.02 – теорія і методика навчання (українська мова), 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти, професор, Державне некомерційне підприємство «Державний університет «Київський авіаційний інститут», завідувач кафедри іноземних мов і перекладу, дала позитивний відгук із зауваженнями:

1. У роботі справедливо зацентовано увагу на необхідності формування методичної компетентності майбутніх учителів початкових класів. Водночас певну методологічну неточність становить звуження цього поняття до оволодіння методикою навчання іноземних мов (с. 88). З огляду на тему та мету дослідження, цілком виправданим видається також

включення до системи професійної підготовки методики навчання образотворчого мистецтва, що передбачає опанування як теоретичних, так і практичних засад викладання з метою формування в учнів початкових класів художніх умінь і навичок, розвитку творчого мислення та уяви. Із тексту дисертації не цілком зрозуміло, чи охоплював експериментальний освітній процес освітній компонент «методика навчання образотворчого мистецтва» та якою мовою він викладався.

2. Наукова новизна дослідження була б вагомішою, якби авторка висвітлила можливості застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підготовки майбутніх учителів початкової школи до інтегрованого викладання образотворчої діяльності засобами англійської мови.

3. На окремих етапах експерименту вокабуляр, використаний у процесі іншомовного супроводу навчання образотворчого мистецтва в учнів 1-го класу (зокрема, в діалозі на с. 131, поясненнях учителя на с. 365-368), є надмірно ускладненим з огляду на вікові особливості школярів. Подібні зауваження стосуються і термінології, використаної в інструкціях до вправ (напр., с. 358).

4. Подача результатів констатувального зрізу окремо за кожною базою експерименту у вигляді таблиці і діаграм викликає запитання щодо її доцільності. Незрозуміло, які саме аналітичні висновки дозволили зробити такий підхід і як це вплинуло на організацію формувального експерименту.

5. У підрозділі 4.3. дисертаційної роботи, присвяченому методиці формування професійної готовності майбутніх учителів початкової освіти до інтегрованого навчання образотворчої діяльності засобами англійської мови, детально подано методику викладання малювання учням 1-х класів у форматі спарених уроків. Однак недостатньо висвітлено процес підготовки студентів ЕГ до проведення таких занять: не конкретизовано, в якій формі, де і коли саме студенти долучалися до роботи з учнями.

6. Джерельна база дослідження є об'ємною (437 позицій), із них 102 джерела представлено іноземними мовами. Разом з тим, значна частина використаних публікацій припадає на кінець XX – початок XXI століття. На нашу думку, робота виграла б у змістовому плані, якби авторка ширше залучила новітні наукові джерела останніх років.

7. У тексті дисертації виявлено окремі мовні, стилістичні та технічні неточності, які потребують виправлення для забезпечення логічної цілісності й наукової культури викладу.

На докторську дисертацію та реферат надійшли відгуки:

1) від доктора педагогічних наук, професора Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського А. Коломієць. Відгук позитивний. Є зауваження: «доцільно було б чіткіше окреслити можливі обмеження запропонованої моделі, а також визначити перспективи її застосування в умовах інклюзивної освіти або в контексті цифрової трансформації освітнього середовища».

2) від доктора педагогічних наук, професора Одеського національного університету імені І. І. Мечникова Н. Голубенко. Відгук позитивний. Без зауважень;

3) від доктора педагогічних наук, професора Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України Л. Хомич. Відгук позитивний. Є зауваження: «у межах дисертаційного дослідження доцільним було б глибше розкрити питання щодо механізмів забезпечення наступності між етапами професійної підготовки майбутніх учителів у контексті інтегрованого підходу, зокрема шляхом більш детального аналізу адаптаційного періоду впровадження англомовного компонента у зміст художньо-практичної підготовки»;

4) від доктора педагогічних наук, професора Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини О. Комар. Відгук позитивний. Без зауважень;

5) від доктора педагогічних наук, професора Українського державного університету імені Михайла Драгоманова Т. Васютіної. Відгук позитивний. Без зауважень;

6) від доктора педагогічних наук, професора Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка М.Хроленко. Відгук позитивний. Є зауваження: «у рефераті недостатньо окреслено індивідуальні вікові особливості учнів молодшого шкільного віку, яким пропонується інтегроване навчання образотворчої діяльності (малювання) та іноземної мови, що могло б посилити практичну цінність розробленої методики й забезпечити її адаптивність до різнорівневих учнівських груп»;

7) від доктора педагогічних наук, професора Харківської гуманітарно-педагогічної академії Л. Петриченко. Відгук позитивний. Без зауважень;

8) від доктора педагогічних наук, професора Волинського національного університету імені Лесі Українки Р. Пріми. Відгук позитивний. Є зауваження: «вважаємо за доцільне звернути увагу на потребу ширшого розгляду питань дидактичного супроводу вчителя у процесі запровадження інтегрованого навчання в умовах мовно обмеженого середовища».

У дискусії взяли участь члени спеціалізованої вченої ради:

1. Линенко А. Ф., доктор педагогічних наук, професор, 13.00.04.

Зауважень немає.

2. Койчева Т. І., доктор педагогічних наук, професор, 13.00.04.

Зауважень немає.

3. Кічук Н. В., доктор педагогічних наук, професор, 13.00.04.

Зауважень немає.

4. Попова О. В., доктор педагогічних наук, професор, 13.00.02.

Є побажання: адаптувати запропоновані педагогічні умови до широкого їх упровадження в освітню практику.

5. Черненко Н. М., доктор педагогічних наук, професор, 13.00.04.

Зауважень немає.

6. Лесіна Т. М., доктор педагогічних наук, професор, 13.00.04.

Зауважень немає.

7. Богданова І. М., доктор педагогічних наук, професор, 13.00.04.

Є зауваження: «збільшити увагу до сучасних ролей учителя початкової школи».

8. Листопад О. А., доктор педагогічних наук, професор, 13.00.08.

Є побажання: «об'єднати педагогічні умову забезпечення взаємопов'язаного формування та педагогічну умову організація процесу формування....».

9. Балакірєва В. А., доктор педагогічних наук, професор, 13.00.08.

Зауважень немає.

10. Богуш А. М., доктор педагогічних наук, професор, 13.00.02.

Зауважень немає.

При проведенні таємного голосування виявилось, що із 18 членів докторської ради, які взяли участь у голосуванні (з них 6 докторів наук за профілем дисертації)

«За» 18 членів докторської ради ради;

«Проти» немає;

недійсних бюлетенів немає.

Висновок

спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» про дисертацію Фрумкіної Арини Леонівни «Підготовка майбутніх учителів початкових класів до інтегрованого навчання учнів образотворчої діяльності (малювання) засобами англійської мови», подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

На підставі аналізу дисертаційного дослідження Фрумкіної Арини Леонівни «Підготовка майбутніх учителів початкових класів до інтегрованого навчання учнів образотворчої діяльності (малювання) засобами англійської мови», виступів опонентів – доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, професора, завідувача кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладами освіти Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II, м. Берегово Біди Олени Анатоліївни; доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, професора, завідувача кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії Зданевич Лариси Володимирівни; доктора педагогічних наук зі спеціальностей 13.00.02 – теорія і методика навчання (українська мова), 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, професора, завідувача кафедри іноземних мов і перекладу Державного некомерційного підприємства «Державний університет «Київській авіаційний інститут» Ковтун Олени Віталіївни; відгуків про реферат дисертації та матеріалів прилюдного захисту дисертації спеціалізована вчена рада

ухвалила:

Дисертація Фрумкіної Арини Леонівни є самостійним завершеним дослідженням проблеми професійної підготовки учителів початкових класів в умовах закладу вищої освіти.

Дисертаційне дослідження виконано в межах наукової теми кафедри педагогіки «Проектування професійного становлення майбутніх фахівців в умовах університетської освіти» (номер державної реєстрації 0114U007157), що входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет

імені К. Д. Ушинського».

Тема дисертаційного дослідження «Підготовка майбутніх учителів початкових класів до інтегрованого навчання учнів образотворчої діяльності (малювання) засобами англійської мови» затверджена вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 7 від 27.02.2020 р.).

Актуальність теми дослідження зумовлена зростаючою потребою суспільства в оволодінні громадянами мовою міждержавного спілкування, необхідністю пошуку оптимальних підходів і методичних ресурсів щодо підготовки майбутніх учителів початкових класів до інтегрованого навчання молодших школярів засобами іноземної мови.

Найбільш суттєві результати дослідження: науково обґрунтовано й апробовано концепцію підготовки майбутніх учителів початкових класів до інтегрованого навчання молодших школярів образотворчої діяльності (малювання) засобами англійської мови (соціальний, діалектичний, інтегрований аспекти); визначено й обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкових класів до інтегрованого навчання образотворчої діяльності (малювання) засобами англійської мови (інтегроване опанування майбутніми вчителями змісту одного з освітніх компонентів засобами іноземної мови з подальшим його викладанням молодшим школярам в інтегрованій формі; забезпечення взаємопов'язаного формування художньо-образотворчої та іншомовно-мовленнєвої компетентностей майбутніх учителів початкових класів на всіх етапах їхньої професійної підготовки; організація процесу формування психолого-педагогічної та методичної компетентностей майбутніх учителів початкових класів у процесі підготовки до їхньої професійної діяльності; розроблення інтегрованих занять із предметних і мовних знань; використання мультимедійних засобів і спеціалізованих навчально-методичних матеріалів; урахування особливостей психічного розвитку молодших школярів у процесі

їхнього інтегрованого навчання образотворчої діяльності (малювання) в англомовному супроводі).

Наукова новизна одержаних результатів: уперше визначено сутність і структуру (психологічна, педагогічна, методична, художньо-образотворча, іншомовно-мовленнєва компетентності) феномену «готовність майбутніх учителів початкових класів до англомовного навчання образотворчої діяльності (малювання) молодших школярів»; схарактеризовано лінгводидактичні принципи організації підготовки майбутніх учителів початкових класів до інтегрованого навчання учнів образотворчої діяльності (малювання) засобами англійської мови; змодельовано процес реалізації підготовки майбутніх учителів початкових класів до інтегрованого навчання образотворчої діяльності (малювання) засобами англійської мови та лінгводидактичну модель інтегрованого навчання молодших школярів образотворчої діяльності (малювання) засобами англійської мови; визначено критерії, показники та рівні сформованості професійних компетентностей у майбутніх учителів початкових класів; уточнено поняття «компетенція», «компетентність». Набули подальшого розвитку теорія і методика підготовки майбутніх учителів початкових класів до іншомовної професійної діяльності.

Практичне значення дослідження полягає в розробленні експериментальної методики підготовки майбутніх учителів молодших класів до інтегрованого іншомовного навчання учнів образотворчої діяльності (малювання) на лінгвопонятійному, предметно-мовленнєвому та професійно-діяльнісному етапах і відповідну їм триблочну систему вправ для набуття здобувачами вищої освіти знань і вмінь з образотворчої діяльності (малювання) в англомовному супроводі; інтегрованого навчання молодших школярів образотворчої діяльності (малювання) й англійської мови як засобів здобуття художньо-графічних знань і вмінь на контурно-зображувальному, лінійно-зображувальному, об'ємно-зображувальному, предметно-композиційному та сюжетно-зображувальному етапах; навчальних матеріалів для учителів із методики навчання образотворчої діяльності (малювання)

учнів початкових класів англійською мовою; збагаченні змісту фахових навчальних предметів: «Методика викладання іноземної мови», «Педагогіка та психологія початкової освіти», «Новітні освітні та цифрові технології», розробленні нового освітнього компоненту «Методика інтегрованого навчання освітньої та іншомовно-мовленнєвої діяльності».

Апробацію матеріалів дослідження здійснено на 15 міжнародних науково-практичних конференціях, 2 всеукраїнських науково-практичних конференціях, висвітлено у 40 наукових працях, із них – 13 статей у фахових виданнях України (1 – у співавторстві), 1 монографія, 7 статей у журналах, що індексуються у міжнародній наукометричній базі Web of Science (5 – у співавторстві), 2 статті у науково-періодичних виданнях інших держав, 17 – апробаційного характеру.

Спеціалізована вчена рада рекомендує експериментальний матеріал дослідження використовувати в процесі підготовки здобувачів вищої освіти за першим освітньо-професійним рівнем підготовки – «бакалавр» галузі знань 01 Освіта/Педагогіка; для розроблення: навчальних програм з освітніх компонентів, що формують спеціальні компетентності; навчально-методичних посібників і рекомендацій для здобувачів освіти зі спеціальності 013 Початкова освіта та викладачів; оновленні змісту освітніх компонентів і завдань педагогічної практики; у системі підвищення кваліфікації викладачів фахової передвищої та вищої освіти й учителів початкових класів.

Спеціалізована вчена рада вважає, що дисертація Фрумкіної Арини Леонівни з теми «Підготовка майбутніх учителів початкових класів до інтегрованого навчання учнів образотворчої діяльності (малювання) засобами англійської мови» є завершеною самостійною науковою працею, виконаною особисто дисертантом у вигляді спеціально підготовленого рукопису, що містить наукові положення і висновки, сукупність яких кваліфікується як вагомий внесок у розвиток теорії і практики професійної освіти.

Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження та позбавлення

наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 (зі змінами).

На підставі результатів таємного голосування та прийнятого висновку докторська рада присуджує

Фрумкіній Арині Леонівні

науковий ступінь доктора педагогічних наук

за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Головуючий на засіданні спеціалізованої
вченої ради з присудження наукового ступеня
доктора наук Д 41.053.01

Алла БОГУШ

Учений секретар спеціалізованої
вченої ради з присудження
наукового ступеня доктора наук

Ірина КНЯЖЕВА

МП 08 жовтня 2025 року